

Ĉapitro 5: Pri via ferio

Movement: to

§1 In English, to show movement *towards* a place indicated by a preposition like “in” or “on”, we sometimes add “-to” to the preposition (e.g. “into”, “onto”). In Esperanto, we indicate this movement by adding **-n** to the noun:

La kato saltas **sur** la tablon. *The cat jumps on to the table.*

La muso kuras **sub** la liton. *The mouse runs under the bed.*

La viro iras **en** la domon. *The man goes into the house.*

It may help to think of the **-n** as simply replacing **al** (to):

La kato saltas **al** sur la tablo. → La kato saltas sur la tablon.

In each case, the subject starts an action in one place and finishes it in another. Note the difference in meaning between these sentences:

La kato ludis **en** la ĝardeno. *The cat was playing in the garden.*

La kato iris **en** la ĝardenon. *The cat went into the garden.*

Now notice how the meaning changes if we omit the **-n** from the three sentences above:

La kato saltas sur la tablo. *The cat is on the table, and, while there, is jumping.*

La muso kuras sub la lito. *The mouse is under the bed, and is running about.*

La viro iras en la domo. *The man is in the house, and is going from one part to another.*

Note: **-n** is never used after **al** (to) or **ĝis** (up to), because these words already indicate movement to some place.

§2 If an *adverb* shows place, adding **-n** shows movement to that place:

Mi restis hejme. *I stayed at home.*

Li iris hejmen. *He went home.*

In English we sometimes use “-ward(s)”:

antaŭen	forward
malantaŭen	backward
supren	upwards
malsupren	downwards
norden	northward
suden	southward
orienten	eastward
okcidenten	westward

§3 We can use **-n** with **kie** and **tie**, the correlatives that indicate a place:

Kien vi iras?	Where are you going (to)?
Kien li veturis?	Where did he travel to?
Mi iras tien.	I am going there (to that place).
Li veturis tien.	He traveled there (to that place).

Movement: from

§4 To show movement *from* a place, we put **de** in front of the preposition showing place (**-n** is not used). This is similar to how we use “from” in English:

La kato saltis **de sur** la tablo.
The cat jumped off (= from on) the table.

Li prenis la jakon **de sur** la hoko.
He took the jacket off the hook.

La muso kuris **de sub** la lito.
The mouse ran from under the bed.

However, instead of **de en** (*from in = out of*), we have a separate preposition with this meaning, **el**:

La viro iris **el** (= de en) la domo.
The man went out of (= from in) the house.

Li trinkis **el** glaso.
He drank from (= out of) a glass.

Changing endings

§5 In chapter 3 (§1) we changed adjectives into adverbs by changing their endings from **-a** to **-e**, and in this chapter (§2) we changed a noun (**hejmo** a home) to an adverb (**hejme** at home; **hejmen** to one's home, homewards).

Similarly, we can make adjectives from nouns by changing **-o** to **-a**:

muro	a wall	mura bildo	a wall (mural) picture
urbo	a town	urba parko	a municipal park
intereso	an interest	interesaj libroj	an interesting book

In the same way, from **nordo** (the north), we can make **norda** (northern), **norde** (in the north) and **norden** (to the north, northwards), and from **supro** (the top) we can make **supra** (top [adj]), **supre** (at the top) and **supren** (to the top, upwards).

§6 The ending **-u**

When giving direct commands, the verb ends in **-u**:

Iru al la pordo!	Go to the door!
Ne iru en la ĝardenon!	Don't go into the garden!

As in English, the person addressed is not usually named:

Venu rapide!	= (Vi) venu rapide!
Come quickly!	= (You) come quickly!
Estu bona!	= (Vi) estu bona!
Be good!	= (You) be good!

We can't give commands to ourselves or directly to a third party, but we can use **-u** to express our will, wish, or desire. In English we use the verb "let" for this: "Let me do it", "Let him wait", etc.:

Ni iru al la kinejo.	Let's go to the cinema.
Ĝi staru en la angulo.	Let it stand in the corner.
Li atendu.	Let him wait.
Ili venu al ni.	Let them come to us.

We can also ask for orders for ourselves and others. In English we usually use “shall” for this; in Esperanto we use **Ĉu ... -u**:

Ĉu li atendu?	<i>Shall he wait?</i>
Ĉu ili komencu?	<i>Shall they begin?</i>
Ĉu ni dancu?	<i>Shall we dance?</i>
Ĉu mi sendu ĝin?	<i>Shall I send it?</i>
Ĉu ni iru al la kinejo?	<i>Shall we go to the movie theater?</i>

Praktiko 5.1: Traduku anglan (Translate into English):

Kien vi iras? Kien iras Andreo? Maria kuras en la mangôĉambron. Andreo ne ludas en la infanejo. Iru antaŭen, mi petas, ĝis la ponto super la fervojo. Ni iru al la parko. Ni rigardu ĉi tiujn bildojn. Mi nun estas je via dispono; kien ni iru? Ĉu ni iru al la stacidomo? Kiel ni iru? Ni iru buse! Tiu kato tre plaĉas al mi. Rigardu ĝin; ĝi ludas antaŭ la domo. Kiu estas la fratino de Andreo? Ĉu vi ne scias, ke Maria estas lia fratino, kaj li estas ŝia frato? Parolu al lia patro pri li, mi petas. Mi ne iras al li; li venu al mi! Kion ni faru? Ne faru tion, mi petas! Mi iras hejmen nun; Ĝis revido!

Praktiko 5.2: Traduku esperanten (Translate into Esperanto):

Go to the door, please! Go into the lounge, please! Shall we go to a cinema? Let's read this book! Don't go into the garage! Where is the cat? Where did it go (to)? It went out of the house, into the garden. Go up to the bedroom, please. My sisters went to the cinema, but I stayed at home. The cat came into (entered) the room, and the mouse ran under the bed. This room is at your disposal. Take the doll off the table, please. What shall we do now? Come here! Are you going home now? Goodbye!

Praktiko 5.3:

Construct as many meaningful sentences as you can from the table, first using only columns 3, 4 and 5, and then all six columns.

1	2	3	4	5	6
Ĉu	mi li ili	iru restu kuru dancu	al en el sur	la domo la salono la tablo la domon la salonon la tablon	?

Names of countries

In terms of country names, the world is divided into two parts: the Old World (Europe and Asia) and the New World (America, Africa and Oceania).

§7 Old World names

In the Old World, the inhabitants give their name to their country, so **anglo** is *an Englishman/Englishwoman* and **franco** a *Frenchman/Frenchwoman*. By adding the suffix **-uj-**, we get **Anglujo** *England* and **Francujo** *France* (see §10).

Although the names of countries (and all proper names) are written with a capital letter, the names of the inhabitants of the countries are written with a small letter, and the adjectives derived from them take a small letter: **angla** *English*, **franca** *French*.

For a few Old World countries, the name ends in **-lando**, so **-uj-** is not added and the name of the inhabitant is formed with the suffix **-an-**.

Irlando <i>Ireland</i>	Irland ano <i>an Irishman/Irishwoman</i>
Islando <i>Iceland</i>	Island ano <i>an Icelander</i>
Nederlando <i>Holland</i>	Nederland ano <i>a Dutchman/Dutchwoman</i>

The ending **-lando** may also be used *instead of -ujo*, but in this case the root is still the name of the inhabitant:

dano <i>a Dane</i>	Dan lando <i>Denmark</i>
polo <i>a Pole</i>	Poll ando <i>Poland</i>
visvo <i>a Swiss</i>	Svis lando <i>Switzerland</i>

Here are some more examples:

Inhabitant	Adjective	Country
anglo	angla	Anglujo
germano	germana	Germanujo
greko	greka	Grekujo
ĉino	ĉina	Ĉinujo
hispano	hispana	Hispanujo
hindo	hinda	Hindujo
italo	itala	Italujo
japano	japana	Japanujo
norvego	norvega	Norvegujo
dano	dana	Danlando/Danujo
polo	pola	Pollando/Polujo
ruso	rusa	Ruslando/Rusujo
skoto	skota	Skotlando
irlandano	irlanda	Irlando
islandano	islanda	Islando
nederlandano	nederlanda	Nederlandoj

You'll sometimes see the newer **-i-** used in place of **-uj-**: **Anglio, Francio, Germanio**. The **-i-** creates confusion with some New World names, however. For that reason and others, we'll stick with the traditional **-uj-** in this book.

§8 New World names

In the New World, inhabitants take their country's name with the addition of the suffix **-an-** (see §12).

Alĝerio	<i>Algeria</i>	alĝeriano	<i>an Algerian</i>
Aŭstralio	<i>Australia</i>	aŭstraliano	<i>an Australian</i>
Brazilo	<i>Brazil</i>	brazilano	<i>a Brazilian</i>
Kanado	<i>Canada</i>	kanadano	<i>a Canadian</i>
Novzelando	<i>New Zealand</i>	novzelandano	<i>a New Zealander</i>
Tunizio	<i>Tunisia</i>	tuniziano	<i>a Tunisian</i>
Usono	<i>USA</i>	usonano	<i>an American</i>

Names of cities

§9 Some of the largest, best known cities have names in Esperanto form: **Parizo, Ĉikago, Vieno, Sanfrancisko, Moskvo, Pekino, Novjorko, Ŝanhajo**, etc.

Names of smaller cities are less likely to be recognized in Esperanto form, so these often remain unchanged from their native spellings: **Cannes, Des Moines, Bournemouth, Indianapolis**, etc.

Suffixes

§10 -uj-

In addition to indicating the name of a country, **-uj-** can denote a *container* for the thing(s) named by the root:

mono <i>money</i>	mon ujo <i>purse, wallet, cash-box</i>
inko <i>ink</i>	ink ujo <i>inkwell</i>
rubo <i>garbage, rubbish</i>	rub ujo <i>trash bin</i>

§11 -an-

The suffix **-an-** denotes a member, inhabitant, or partisan:

grupo <i>group</i>	grup ano <i>group member</i>
vilaĝo <i>village</i>	vilaĝ ano <i>villager</i>
Parizo <i>Paris</i>	Pariz ano <i>Parisian</i>
Kristo <i>Christ</i>	Krist ano <i>Christian</i>
Londono <i>London</i>	London ano <i>Londoner</i>
Glasgovo <i>Glasgow</i>	Glasgov ano <i>Glaswegian</i>

**Por via ferio:
SVISLANDO
belega lando
en la mezo
de Eŭropo**

PRI VIA FERIO EN SVISLANDO

Ĉu vi decidis pri via ferio? Se ne, pensu pri Svislando! Ĝi estas ideala feria lando. Ni scias ke ĝi prezentas tre diversajn allogojn. La Alpoj formas belegan naturspektaklon. La aero estas eksterordinare pura—tiel purega, ke malsanuloj venas el tuta Eŭropo al Svislando. La granda komforto kaj bonega kuirarto de la svisaj hoteloj estas mondfamaj. Konstante okazas interesaj popolfestoj, kun belegaj kostumoj; ankaŭ ekspozicioj, muzikfestoj, sportfestoj, lagofestoj, florfestoj, k.s.¹ Vere, turismo estas la ĉefa industrio de Svislando! Ni menciuj ankaŭ la luksajn butikojn, koncertejoj kaj teatrojn, kaj la gravajn universitatojn, muzeojn kaj bibliotekojn.

Kiel mi iru al Svislando?

Veturu per aŭtomobilo, biciklo, buso aŭ fervojo. Nur ne per ŝipo! La maro mankas al Svislando; sed anstataŭ la maro, ĝi havas la belajn lagojn. Se via ferio ne estas longa, uzu aviadilon! Fluglinioj kondukas rekte de Londono, Glasgovo kaj aliaj urboj al Berno aŭ Ĝenevo. Vi veturas trans Svislandon ankaŭ al aliaj landoj-orienten² en Aŭstrujon, suden en Italujon, norden en Germanujon, kaj okcidenten en sudan Francujon.

Kio estas la nacia lingvo de Svislando?

Ĉu vi scias, ke en Svislando vi trovos kvar oficialajn lingvojn? La bernanoj parolas la germanan lingvon; kiam ni iras en okcidentan Svislandon, ni aŭdas nur la francan; kaj la sudaj svisoj parolas la italan lingvon. Sed en la montaj regionoj de orienta Svislando ekzistas ankaŭ la romanĉa lingvo. Kvankam nur 40 000 homoj parolas ĝin, ĝi tamen estas oficiala ŝtata lingvo, egala al la tri aliaj. Jen la komenco de poemo en la romanĉa; vi vidos, ke ĝi similas la italan lingvon, kaj estas ne malsimila al Esperanto:

*Chara lingua de la mamma,
tu sonor rumantsch ladin,
o co t'am eu sainza fin!*

(Traduko: Kara lingvo de la patrino, vi belsona ladina³ romanĉa ho! kiel mi amas vin sen fino!)

En tiu lingvo ekzistas libroj, gazetoj kaj kalendaroj; kaj infanoj en la lernejo ricevas instruon per romanĉa lingvo. Sed eĉ de tia lingveto ekzistas kvar diversaj dialektoj!

Vi vidas, ke Svislando estas vera Turo de Babelo. Multaj inteligentaj svisoj lernas Esperanton, ĉar ili komprenas, ke ĝi solvos la lingvan problemon. Ĉu vi ne konsentas?

¹ k.s.: kaj similaj and the like

² towards the east

³ dialekto de la romanĉa lingvo

Praktiko 5.4: Traduku anglen:

Ĉu vi parolas Esperanton? De kie vi venas? Ĉu vi estas angliano? Ne, mi estas skotino. Mi loĝas en Glasgovo. Kaj kie vi loĝas? Mi estas franco, kaj loĝas en Parizo. Mi estas parizano, kaj mia edzino estas parizano. La francoj parolas la francan lingvon, kaj la italoj parolas la italan. Ĉu Esperanto similas al la itala lingvo? Ĉu vi iras norden de Germanujo al Italujo? Ne, mi iras suden, ĉar Italujo kuŝas sude de Germanujo. Kien ni iru por nia ferio? Mi pensas pri Svislando. Kia lando ĝi estas? Ĝi estas bela lando kun multaj montoj, kaj la aero estas tre pura. Pro tio multaj malsanuloj iras tien. Kiel ni iru tien? Ni veturu per fervojo ĝis la maro, poste per ŝipo ĝis Francujo, kaj de tie per fervojo en Svislandon. Kion ni faros dum ni estos tie? Ni vizitos diversajn interesajn urbojn, kaj vidos la Alpojn.

Praktiko 5.5: Traduku esperanten:

Have you thought about your holiday? Have you thought about Switzerland? Do you know that in Switzerland you will find four official languages? Do you speak German? French? Italian? Romanche? Dutch? Russian? Are you a Londoner (feminine)? A Glaswegian? How shall we go to Switzerland? Shall we travel by car, bicycle, bus or rail? Shall we travel across Switzerland to other countries? Where shall we go? To the north, south, east or west?

Praktiko 5.6: Ĉu vera aŭ malvera?

1. Svislando ne havas montojn.
2. Svislando ne havas maron.
3. La bernanoj parolas la francan lingvon.
4. Oni iras suden de Germanujo al Svedujo.
5. Popolfestoj ne okazas en Svislando.
6. En Svislando estas kvar oficialaj lingvoj.
7. La romanĉa estas la lingvo de Rumanujo.
8. Nur kvardek mil homoj parolas la romanĉan lingvon.
9. La kuirarto de la svisaj hoteloj estas mondfama.
10. Homo kiu loĝas en Romo estas urbano.

Dialogo: La Esperanto-grupo

Mr. Lang is visiting the local Esperanto group for the first time, and he meets the chairman.

- Prezidanto** Bonan vesperon, kaj bonvenon al la grupo. Ĉu vi loĝas en Newtown, aŭ ĉu vi nur vizitas nian urbon?
- S-ro Lang** Mi loĝas ĉi tie. Mia edzino kaj mi lernas Esperanton hejme, sed ĝis nun ni ne estis liberaj je la vesperoj de viaj kunvenoj. Ni ne venis kune, ĉar unu restas kun la infanoj.
- Prezidanto** Mi tre ĝojas, ke vi venis, kaj mi esperas, ke vi estos membro de la grupo. Kio estas via nomo, mi petas? Mi estas John Danby, kaj mi estas la prezidanto de la grupo.
- S-ro Lang** Mi estas Rikardo Lang.
- Prezidanto** Bone, sinjoro Lang. *(He turns to another member.)* Fraŭlino Jones, jen sinjoro Lang.
- F-ino Jones** Bonan vesperon, sinjoro Lang! Kiel vi fartas?
- S-ro Lang** Tre bone, dankon. Kaj vi?
- F-ino Jones** Bonege, dankon. Ĉu tiu ĉi estas via unua vizito al la grupo?
- S-ro Lang** Jes.
- F-ino Jones** Vi parolas Esperanton tre bone. Kie vi lernis?
- S-ro Lang** Dankon. Mi lernas ĝin hejme. Kion vi faras en la kunvenoj?
- F-ino Jones** Ho, diversajn aferojn. Ni komencas per mallongaj lecionoj, en klasoj, kaj poste ni havas ludojn en Esperanto, aŭ membro parolas al ni, kelkfoje pri vizito al alia lando. Je aliaj vesperoj ni havas diskutojn, aŭ kune tradukas interesan tekston.
- S-ro Lang** Kaj kio okazos hodiaŭ?
- F-ino Jones** Hodiaŭ sinjoro Franks parolos pri Norvegujo kaj Svedujo, kiujn li vizitis.
- S-ro Lang** Ho, tio estos tre interesa al mi, ĉar mi korespondas kun norvego, kaj li vizitis nin en nia hejmo!
- F-ino Jones** Do, la kunveno vere estos interesa al vi!

Demandoj

1. Kiun s-ro Lang renkontas unue en la grupo?
2. Ĉu li nur vizitas la urbon Newtown?
3. Kie li lernas Esperanton?
4. Kial li ne vizitis la grupon ĝis nun?
5. Kio estas la nomo de la prezidanto?
6. Kun kiu s-ro Lang poste parolas?
7. Per kio la grupo komencas la kunvenojn?
8. Kio okazos hodiaŭ?
9. Al kiu tio estos interesa?
10. Kial ĝi estos interesa al li?

Vortolisto

aer/o air

afer/o matter, affair, thing

(al)log/i to attract; **allogo** attraction

anstataŭ instead of

aviad/o aviation; **aviadilo** aircraft

bibliotek/o library

bicikl/o bicycle

butik/o shop

decid/i to decide

dialekt/o dialect

Di/o God

diskut/i to discuss [*intr*];

diskuto discussion

divers/a different, diverse

egal/a equal

ekspozici/o exhibition

fam/o fame; **fama** famous

far/i to make, do

feri/o holiday

fest/o festival; **popolfesto** folk festival

flug/i to fly

foj/o occasion; **kelkfoje** sometimes

form/o form; **formi** to form [*tr*]

gazet/o periodical, magazine

glas/o (drinking) glass

grav/a important, serious

hodiaŭ today

hok/o hook

hom/o human being; **homoj** people

ideal/a ideal

industri/o industry

instru/i to teach; **instruo** instruction

intelligent/a intelligent

jak/o jacket

kalendar/o calendar

kelk/a a few; **kelkfoje** sometimes

kiam when

komenc/i to begin

kompren/i to understand

koncert/o concert

konsent/i to agree

konstant/a constant, continual

kostum/o costume

kuir/i to cook;

kuirarto cuisine, art of cooking

kun with; **kune** together

kunveno a meeting, get-together

kur/i to run

kvankam although

lecion/o lesson

lini/o line

long/a long

lud/i to play; **ludo** a game
luks/o luxury; **luksa** luxurious
mank/i to be lacking;
la maro mankas there is no sea
mar/o sea
membr/o member
menci/i to mention
mond/o world
mus/o mouse
muze/o museum
naci/o nation
natur/o nature
oficial/a official
okaz/i to occur, take place
ordinar/a ordinary
pens/i to think
per by means of
poem/o poem
popol/o people (in sense of *nation*);
la svisa popolo the Swiss (people)
post after; **poste** afterwards
pren/i to take; pick up
prezid/i to preside;
prezidanto chairman, president
problem/o problem
rest/i to remain, stay
romanĉa Romanche (a language of Switzerland)
salt/i to jump
se if
sen without
simil/a similar; **simili** to resemble
solv/i to solve/dissolve; **solvo** solution
son/i to sound; **sono** a sound
spektakl/o a spectacle, display
ŝip/o ship
ŝtat/o state (country)
tamen however, nevertheless
teatr/o theater
trans across (at the other side of);
trans ... -n across (**to** other side of)
trink/i to drink
tur/o tower
tut/a whole, entire
universitat/o university
unu one; **unua** first

ven/i to come
kunveno a meeting
ver/a true; **vere** truly, really
vesper/o evening

Esprimoj:

Bonan vesperon! Good evening!
la pasintan jaron last year